

คู่มือประเมินความเสี่ยงการทุจริต
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ พ.ศ. 2562

คำนำ

ความเสี่ยงเป็นเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน และส่งผลกระทบต่อทางลบ จึงจำเป็นต้องคาดการณ์ล่วงหน้าเสมอเพื่อป้องกันการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น การทุจริตเป็นความเสี่ยงอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทางราชการ การแก้ปัญหาทุจริตที่ยั่งยืนจึงเป็นหน้าที่รับผิดชอบของหัวหน้าส่วนราชการ และเป็นเจตจำนงของหน่วยงานทุกหน่วยงานที่จะร่วมกันต่อต้านการทุจริตทุกรูปแบบ อันเป็นวาระเร่งด่วนของรัฐบาล

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์จึงได้นำเครื่องมือประเมินความเสี่ยงการทุจริตมาใช้ในหน่วยงาน ซึ่งจะช่วยให้เป็นหลักประกันในระดับหนึ่งได้ว่าการดำเนินการของหน่วยงานจะไม่มีทุจริต หรือในกรณีที่พบการทุจริตที่ไม่คาดคิด โอกาสที่จะประสบกับปัญหาหรือความเสียหายมีน้อย หรือหากเกิดความเสียหายขึ้นก็จะเป็นความเสียหายที่น้อย เพราะได้มีการเตรียมการป้องกันล่วงหน้าไว้โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานประจำ จึงได้จัดทำคู่มือประเมินความเสี่ยงการทุจริต (FRAs : FRAUD RISK - ASSESSMENTS) และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือนี้จะเป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ให้กับหน่วยงานภาครัฐและผู้สนใจในการสร้างความเข้าใจ ในการประเมินความเสี่ยงการทุจริตเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ มีมาตรการ ระบบ หรือแนวทางในการป้องกันข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ให้ทำการทุจริต

สารบัญ

บทที่ 1	1
บทที่ 2	2
1. วัตถุประสงค์การประเมินความเสี่ยงการทุจริต	2
2. การบริหารจัดการความเสี่ยง	2
3. กรอบการประเมินความเสี่ยงการทุจริต.....	2
4. กรอบหรือภาระงานในการประเมินความเสี่ยงการทุจริตมี 4 กระบวนการดังนี้	3
5. ขอบเขตความเสี่ยงการทุจริต ประกอบด้วย	4
6. ขั้นตอนการประเมินความเสี่ยงการทุจริตมี 9 ขั้นตอนดังนี้.....	4
7. การเตรียมการประเมินความเสี่ยงการทุจริต	4
บทที่ 3 ขั้นตอนการประเมินความเสี่ยง.....	6
ขั้นตอนที่ 1 การระบุความเสี่ยง (Risk Identification)	6
ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์สถานะความเสี่ยง.....	8
ขั้นตอนที่ 3 เมทริกส์ระดับความเสี่ยง (Risk level matrix).....	9
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินการควบคุมความเสี่ยง (Risk-Control Matrix Assessment).....	11
ขั้นตอนที่ 5 แผนบริหารความเสี่ยง	12
ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำรายงานผลการเฝ้าระวังความเสี่ยง	13
ขั้นตอนที่ 7 จัดทำระบบการบริหารความเสี่ยง.....	14
ขั้นตอนที่ 8 การจัดทำรายงานการบริหารความเสี่ยง	15
ขั้นตอนที่ 9 การรายงานผลการดำเนินงานตามแผนบริหารความเสี่ยง	16

บทที่ 1

ความเป็นมา

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2560 รับทราบมติคณะกรรมการต่อต้านการทุจริตแห่งชาติ (คตช.) ในการประชุม คตช. ครั้งที่ 1/2560 เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2560 ที่เสนอให้รัฐบาลประกาศให้ “ปี 2560 ที่เสนอให้รัฐบาลประกาศให้ “ปี 2560 เป็นปีแห่งการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุมัติอนุญาตของทางราชการต่อต้านการรับสินบนทุกรูปแบบ” ตามที่สำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (สำนักงาน ป.ป.ท.) เสนอ โดยมอบหมายให้สำนักงาน ป.ป.ท. ในฐานะฝ่ายเลขานุการ คตช. เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนนโยบายและมาตรการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ต่อต้านการรับสินบนทุกรูปแบบ สืบเนื่องจากหน่วยงานเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ได้ ประกาศผลคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perception Index : CPI) ประจำปี 2559 เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2560 ประเทศไทยได้รับคะแนน 35 คะแนน อยู่ในลำดับที่ 101 จากประเทศที่เข้าร่วมประเมินทั้งหมด 176 ประเทศ ลดลงจากปี 2558 ซึ่งประเทศไทยมีคะแนน 38 คะแนน อยู่ในลำดับที่ 76 จากประเทศที่เข้าร่วมประเมิน 168 ประเทศ ผลคะแนนพบว่าแหล่งการประเมินที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกทางธุรกิจมีคะแนนลดลงอย่างมากในปี 2559 ประเทศไทยมีแหล่งการประเมินที่คะแนนลดลงทั้งหมด 4 แหล่งการประเมิน คือ GI (22 คะแนน) WEF (37 คะแนน) PERC (38 คะแนน) และ EIU (37 คะแนน) โดยแหล่งการประเมินที่มีคะแนนลดลงมากที่สุด คือ GI (-20 คะแนน) รองลงมา คือ WFE (-6 คะแนน) ซึ่งเป็นแหล่งการประเมินเกี่ยวกับการวิเคราะห์ภาคธุรกิจต้องจ่ายเงินสินบนในกระบวนการต่างๆ มากน้อยเพียงใด

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ในฐานะเป็นหน่วยงานภาครัฐ จึงเล็งเห็นความสำคัญในการขับเคลื่อนภาครัฐสู่ธรรมาภิบาลเพื่อลดปัญหาการทุจริต ช่วยยกระดับค่าคะแนน CPI และเพื่อเป็นการขับเคลื่อนกลไกภาครัฐโดยดำเนินการตามคำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ 69/2557 ลง วันที่ 18 มิถุนายน 2557 เรื่อง มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบให้ทุกส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐกำหนด มาตรการหรือแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ โดยมุ่งเน้นการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารงานและส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการตรวจสอบ เฝ้าระวังเพื่อสกัดกั้นไม่ให้เกิดการทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ โดยมุ่งเน้นการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารงานและส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการตรวจสอบ เฝ้าระวัง เพื่อสกัดกั้นมิให้เกิดการทุจริตประพฤติมิชอบได้ โดยดำเนินการประเมินความเสี่ยงการทุจริตเพื่อจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงการทุจริตในการเฝ้าระวังความเสี่ยงจากการทุจริต มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์เห็นความจำเป็นที่ต้องมีเครื่องมือการประเมินความเสี่ยงการทุจริต พร้อมทั้งมีการบริหารความเสี่ยง ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งในการป้องกันการทุจริตเชิงรุก

บทที่ 2

การประเมินความเสี่ยงการทุจริต

1. วัตถุประสงค์การประเมินความเสี่ยงการทุจริต

มาตรการป้องกันการทุจริตสามารถช่วยลดความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดการทุจริตในหน่วยงานได้ ดังนั้น การประเมินความเสี่ยงด้านการทุจริต การออกแบบและการปฏิบัติงานตามมาตรการควบคุมภายในที่เหมาะสมจะ ช่วยลดความเสี่ยงด้านการทุจริต ตลอดจนการสร้างความจิตสำนึกและค่านิยมในการต่อต้านการทุจริตให้แก่บุคลากรของ หน่วยงานถือเป็นการป้องกันการเกิดการทุจริตในหน่วยงาน ทั้งนี้การนำเครื่องมือประเมินความเสี่ยงมาใช้ใน หน่วยงานจะช่วยให้เป็นหลักประกันในระดับหนึ่งว่า การดำเนินการของหน่วยงานจะไม่มีการทุจริตหรือในกรณี ที่พบกับการทุจริตที่ไม่คาดคิดโอกาสที่จะประสบกับปัญหาน้อยกว่าหน่วยงานอื่น หรือหากเกิดความเสียหายขึ้นก็จะ เป็นความเสียหายที่น้อยกว่าหน่วยงานที่ไม่มีการนำเครื่องมือประเมินความเสี่ยงมาใช้ เพราะได้มีการเตรียมการ ป้องกันล่วงหน้าไว้โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานประจำ

2. การบริหารจัดการความเสี่ยง

การบริหารจัดการความเสี่ยงเป็นการทำงานในลักษณะที่ทุกภาระงานต้องประเมินความเสี่ยงก่อน ปฏิบัติงานทุกครั้ง และแทรกกิจกรรมตอบสนองความเสี่ยงไว้ก่อนเริ่มปฏิบัติงานหลักตามภาระงานปกติของการ ใฝ่ระวังความเสี่ยงล่วงหน้าจากภาระงานร่วมกันโดยเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบปกติที่มีการรับรู้และยอมรับ จากผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. กรอบการประเมินความเสี่ยงการทุจริต

3.1 กรอบตามหลักของการควบคุมภายในหน่วยงานตามมาตรฐาน COSO (Committee of Sponsoring Organizations) กำหนดให้มีการควบคุมภายในเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาพรวมของการกำกับดูแลกิจการ ดังนั้น การควบคุมภายในจึงถือว่ามีสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะตอบสนองต่อความคาดหวังของหน่วยงานใน การป้องกันใฝ่ระวังและตรวจสอบการทุจริตภายในกิจการ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 17 หลักการ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 สภาพแวดล้อมการควบคุม (Control Environment)

หลักการที่ 1 หน่วยงานยึดหลักความซื่อตรงและจริยธรรม

หลักการที่ 2 คณะกรรมการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อการกำกับดูแล

หลักการที่ 3 คณะกรรมการและฝ่ายบริหาร มีอำนาจการสั่งการชัดเจน

หลักการที่ 4 หน่วยงาน จูงใจ รักษาไว้ และจูงใจพนักงาน

หลักการที่ 5 หน่วยงานผลักดันให้ทุกตำแหน่งรับผิดชอบต่อการควบคุม

องค์ประกอบที่ 2 การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)

หลักการที่ 6 กำหนดเป้าหมายชัดเจน

หลักการที่ 7 ระบุและวิเคราะห์ความเสี่ยงอย่างครอบคลุม

หลักการที่ 8 พิจารณาโอกาสที่จะเกิดการทุจริต

หลักการที่ 9 ระบุและประเมินความเปลี่ยนแปลงที่จะกระทบต่อการควบคุมภายใน

องค์ประกอบที่ 3 กิจกรรมการควบคุม (Control Activities)

หลักการที่ 10 การควบคุมความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้

หลักการที่ 11 พัฒนาระบบเทคโนโลยีที่ใช้ในการควบคุม

หลักการที่ 12 ควบคุมให้นโยบายสามารถปฏิบัติได้

องค์ประกอบที่ 4 สารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication)

หลักการที่ 13 หน่วยงานมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องและมีคุณภาพ

หลักการที่ 14 มีการสื่อสารข้อมูลภายในหน่วยงานให้การควบคุมภายในดำเนินการต่อไป

หลักการที่ 15 มีการสื่อสารกับหน่วยงานภายนอกในประเด็นที่อาจกระทบต่อการควบคุม

ภายใน

องค์ประกอบที่ 5 กิจกรรมการกำกับติดตามและประเมินผล (monitoring activity)

หลักการที่ 16 ติดตามและประเมินผลการควบคุมภายใน

หลักการที่ 17 ประเมินและสื่อสารข้อบกพร่องของการควบคุมภายในทันเวลาและ

เหมาะสม

4. กรอบหรือภาระงานในการประเมินความเสี่ยงการทุจริตมี 4 กระบวนการดังนี้

1. แก้ไขปัญหาสิ่งที่เคยเกิดขึ้นไม่ให้เกิดซ้ำอีก
2. เผื่อระวังติดตามพฤติกรรมเสี่ยง ตั้งข้อบ่งชี้บางเรื่องที่น่าสงสัยทำการลดระดับความเสี่ยงนั้นหรือ ให้ข้อมูลเบาะแสนั้นแก่ผู้บริหาร
3. ป้องกันหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่นำไปสู่การสุ่มเสี่ยงต่อการกระทำผิดในส่วนที่พฤติกรรมที่เคยรับรู้ว่าจะ เคยเกิดมาก่อนคาดหมายได้ว่ามีโอกาสสูงที่จะเกิดซ้ำอีกทั้งที่รู้ว่าทำไปมีความเสี่ยงต่อการทุจริตจะต้องหลีกเลี่ยงด้วยการปรับ work for ใหม่ไม่เปิดช่องว่างให้การทุจริตเข้ามาได้อีก
4. การพยากรณ์ประมาณการสิ่งที่อาจเกิดขึ้นและป้องกันป้องปรามล่วงหน้าในเรื่องประเด็นที่ไม่คุ้นเคยในส่วนที่เป็นปัจจัยความเสี่ยงที่มาจากพยากรณ์ประมาณการล่วงหน้าในอนาคต

5. ขอบเขตความเสี่ยงการทุจริต ประกอบด้วย

1. ความเสี่ยงการทุจริตจากภาระงานด้านการอนุมัติ อนุญาต ตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง
2. ความเสี่ยงการทุจริตจากภาระงานด้านการจัดซื้อจัดจ้าง
3. ความเสี่ยงการทุจริตจากภาระงานด้านความรับผิดชอบหลักตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน

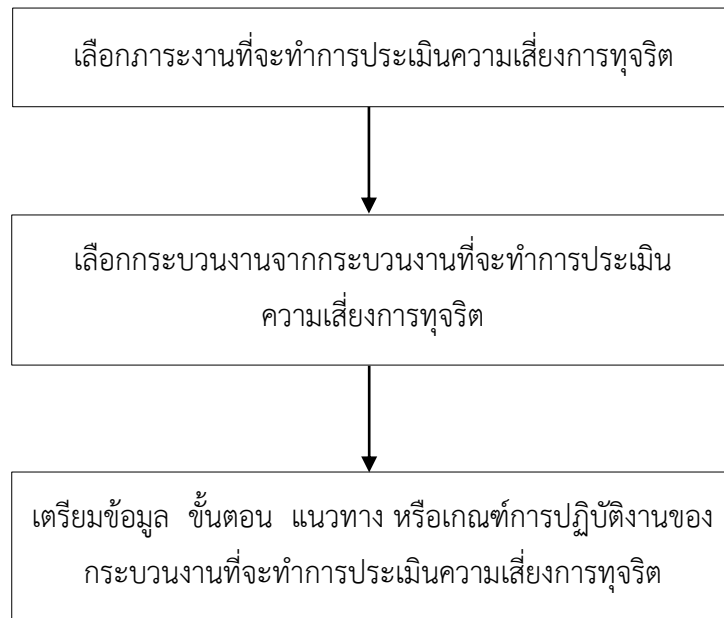
6. ขั้นตอนการประเมินความเสี่ยงการทุจริตมี 9 ขั้นตอนดังนี้

1. การระบุความเสี่ยง
2. การวิเคราะห์สถานะความเสี่ยง
3. การจัดระดับความเสี่ยง
4. การประเมินควบคุมความเสี่ยง
5. แผนบริหารความเสี่ยง
6. การจัดทำรายงานผลการเฝ้าระวังความเสี่ยง
7. จัดทำระบบการบริหารความเสี่ยง
8. การจัดทำรายงานบริหารความเสี่ยง
9. การรายงานผลการดำเนินงานตามแผนบริหารความเสี่ยง

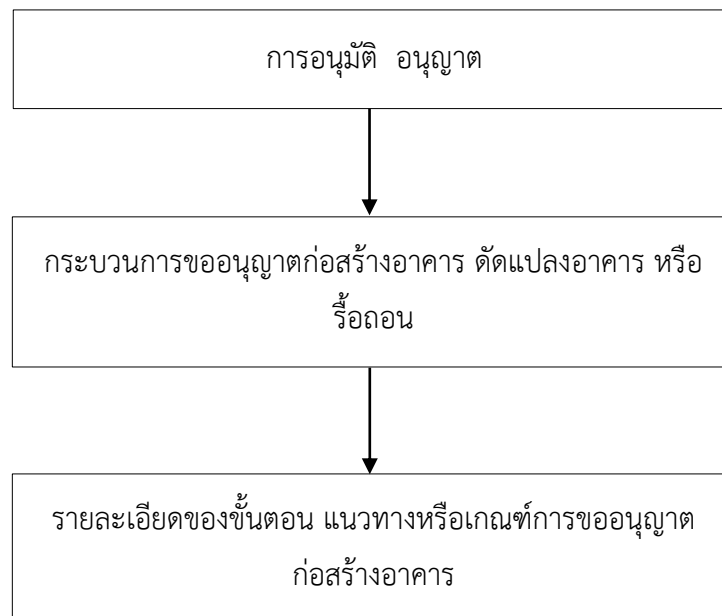
7. การเตรียมการประเมินความเสี่ยงการทุจริต

ก่อนทำงานประเมินความเสี่ยงการทุจริตต้องทำการคัดเลือกกระบวนการงานจากภาระงานที่จะทำการประเมิน ดังนี้

1. ภาระงานด้านการอนุมัติ อนุญาต ตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง
2. ภาระงานด้านการจัดซื้อจัดจ้าง
3. ภาระงานด้านภารกิจหลักตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน เมื่อคัดเลือกภาระงานที่จะทำการประเมินความเสี่ยงจากการทุจริตได้แล้ว ให้ทำการคัดเลือกกระบวนการงานของภาระงานด้านนั้นๆ โดยเฉพาะภาระงานที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดการทุจริตสูง และจัดเตรียมข้อมูล ขั้นตอน แนวทาง หรือ หลักเกณฑ์การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง จากนั้นลงมือทำตามขั้นตอนการประเมินความเสี่ยง

ตัวอย่างเช่น

บทที่ 3

ขั้นตอนการประเมินความเสี่ยง

ขั้นตอนที่ 1 การระบุความเสี่ยง (Risk Identification)

นำข้อมูลที่ได้จากขั้นเตรียมการในส่วนรายละเอียดขั้นตอนแนวทางหรือเกณฑ์การปฏิบัติงานของกระบวนการที่จะทำการประเมินความเสี่ยงทุจริตซึ่งในขั้นตอนการปฏิบัติงานนั้นย่อมประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อยในการระบุความเสี่ยงตามขั้นตอนที่ 1 ให้ทำการระบุความเสี่ยงอธิบายรายละเอียด รูปแบบ/พฤติกรรมความเสี่ยงของขั้นตอนย่อยเฉพาะที่มีความเสี่ยงการทุจริตเท่านั้น โดยไม่ต้องคำนึงว่าหน่วยงานจะมีมาตรการป้องกันหรือแก้ไขความเสี่ยงการทุจริตนั้นอยู่แล้ว ให้นำข้อมูลรายละเอียดดังกล่าวลงในประเภทของความเสี่ยง ซึ่งเป็น Known Factor ความเสี่ยงทั้งเป็นปัญหาพฤติกรรมที่เคยรับรู้ที่เคยเกิดมาก่อนคาดการณ์ได้ว่ามีโอกาสสูงที่จะเกิดซ้ำ หรือ Unknown Factor ปัจจัยความเสี่ยงที่มาจากการพยากรณ์ ประมาณการล่วงหน้าในอนาคตปัญหาพฤติกรรมความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

ประเภทของความเสี่ยง	ความหมาย
Known Factor	ความเสี่ยงทั้งเป็นปัญหาพฤติกรรมที่เคยรับรู้ที่เคยเกิดมาก่อนคาดการณ์ได้ว่ามีโอกาสสูงที่จะเกิดซ้ำ
Unknown Factor	ปัจจัยความเสี่ยงที่มาจากการพยากรณ์ ประมาณการล่วงหน้าในอนาคตปัญหาพฤติกรรมความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

ประเมินความเสี่ยงการทุจริต ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

ชื่อหน่วยงาน

ชื่อผู้รายงาน ตำแหน่งงาน

ตารางที่ 1 ระบุความเสี่ยง

ที่	โอกาส/ความเสี่ยงการทุจริต	ประเภทความเสี่ยงการทุจริต	
		Know Factor	Unknow Factor

ตารางที่ 1 อธิบายรายละเอียดความเสี่ยงการทุจริตเช่นรูปแบบ พฤติการณ์การทุจริตจากขั้นตอนย่อยในการปฏิบัติงานเฉพาะขั้นตอนที่มีความเสี่ยงการทุจริตเท่านั้น ความเสี่ยงที่เคยเกิดหรือคาดว่าจะเกิดซ้ำสูงมีประวัติอยู่แล้ว ให้อธิบายในช่อง Known Factor ถ้าไม่เคยเกิดหรือมีประวัติมาก่อน แต่มีความเสี่ยงจากการพยากรณ์ในอนาคตมีโอกาสเกิดให้อธิบายในช่อง Unknown Factor

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์สถานะความเสี่ยง

ขั้นตอนที่ 2 ให้นำขั้นตอนย่อยที่มีความเสี่ยงการทุจริตจากรายที่ 1 ในช่อง Know Factor และ Unknown Factor มาแยกเพื่อแสดงสถานะความเสี่ยงการทุจริตออกตามรายสีไฟจราจร เขียว เหลือง ส้ม แดง โดยระบุสถานะของความเสี่ยงในช่องสีไฟจราจร ความหมายของสถานะความเสี่ยงตามสีไฟจราจร มีรายละเอียดดังนี้

สถานะสีเขียว : ความเสี่ยงระดับต่ำ

สถานะสีเหลือง : ความเสี่ยงระดับปานกลาง และสามารถให้ความรอบคอบระมัดระวังในระหว่างปฏิบัติงานตามปกติควบคุมดูแลได้

สถานะสีส้ม : ความเสี่ยงระดับสูง เป็นกระบวนการที่มีผู้เกี่ยวข้องหลายคนหลายหน่วยงาน ภายในหน่วยงาน มีหลายขั้นตอนจนยากต่อการควบคุม หรือไม่มีอำนาจควบคุมข้ามหน่วยงานตามที่ปกติ

สถานะสีแดง : ความเสี่ยงระดับสูงมาก เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ บุคคลภายนอก คนที่ไม่รู้จักไม่สามารถตรวจสอบได้ชัดเจน ไม่สามารถกำกับติดตามได้อย่างใกล้ชิดหรืออย่างสม่ำเสมอ

ประเมินความเสี่ยงการทุจริต ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

ชื่อหน่วยงาน

ชื่อผู้รายงาน ตำแหน่งงาน

ตารางที่ 2 สถานะความเสี่ยง (แยกตามรายสีไฟจราจร)

ที่	โอกาส/ความเสี่ยงการทุจริต	เขียว	เหลือง	ส้ม	แดง

ตารางที่ 2 นำรายละเอียดความเสี่ยงการทุจริตจากขั้นตอนย่อยในการปฏิบัติงานในช่อง Known Factor และ Unknown Factor จากรายที่ 1 นำมาแยกสถานะความเสี่ยงการทุจริตตามไฟจราจร สีเขียว หมายถึง ความเสี่ยงระดับต่ำ สีเหลือง หมายถึง ความเสี่ยงระดับปานกลาง สีส้ม หมายถึง ความเสี่ยงระดับสูง สีแดง หมายถึง ความเสี่ยงระดับสูงมาก

ขั้นตอนที่ 3 เมทริกส์ระดับความเสี่ยง (Risk level matrix)

ขั้นตอนที่ 3 นำขั้นตอนย่อยที่มีความเสี่ยงการทุจริตที่มีสถานะความเสี่ยงระดับสูงจนถึงความเสี่ยงระดับสูงมากที่เป็น สีส้ม และสีแดงจากตารางที่ 2 มาทำการหาค่าความเสี่ยงรวม ซึ่งได้จากระดับความจำเป็นของการเฝ้าระวังที่มีค่า 1-3 คูณด้วยระดับความรุนแรงของผลกระทบที่มีค่า 1-3 เช่นกัน ค่า 1-3 โดยมีเกณฑ์ในการให้ค่า ดังนี้

3.1 ระดับความจำเป็นของการเฝ้าระวัง มีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

- ถ้าเป็นกิจกรรมหรือขั้นตอนหลักที่สำคัญของกระบวนการงานนั้น ๆ แสดงว่ากิจกรรมหรือขั้นตอนนั้น เป็น MUST หมายถึงมีความจำเป็นสูงของการเฝ้าระวังความเสี่ยงการทุจริตที่ต้องทำการป้องกัน ไม่ดำเนินการไม่ได้ ค่าของ MUST คือ ค่าที่อยู่ในระดับ 3 หรือ 2

- ถ้าเป็นกิจกรรมหรือขั้นตอนนั้นเป็นกิจกรรมหรือขั้นตอนรองของกระบวนการงานนั้นๆ แสดงว่ากิจกรรมหรือขั้นตอนนั้นเป็น SHOULD หมายถึงมีความจำเป็นต่ำในการเฝ้าระวังความเสี่ยงการทุจริต ค่าของ SHOULD คือ ค่าที่อยู่ในระดับ 1 เท่านั้น (ตัวอย่างตามตารางที่ 3.1 เกณฑ์พิจารณาระดับความจำเป็นของการเฝ้าระวังความเสี่ยงการทุจริตว่าเป็น MUST หรือ SHOULD)

3.2 ระดับความรุนแรงของผลกระทบ มีแนวทางในการพิจารณาดังนี้

กิจกรรมหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานนั้นเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย Stakeholders รวมถึงหน่วยงานกำกับดูแล พันธมิตร ภาศิเครือข่ายค่าอยู่ที่ 2 หรือ 3

- กิจกรรมหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานนั้นเกี่ยวข้องกับผลกระทบทางการเงิน รายได้ลด รายจ่ายเพิ่ม Financial ค่าอยู่ที่ 2 หรือ 3

- กิจกรรมหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานนั้นผลกระทบต่อผู้ใช้บริการกลุ่มเป้าหมาย Customer/User ค่าอยู่ที่ 2 หรือ 3

- กิจกรรมหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานนั้นผลกระทบต่อกระบวนการภายใน Internal Process หรือกระทบด้านการเรียนรู้ องค์กรความรู้ Learning & Growth ค่าอยู่ที่ 1 หรือ 2

ประเมินความเสี่ยงการทุจริต ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

ชื่อหน่วยงาน

ชื่อผู้รายงาน ตำแหน่งงาน

ตารางที่ 3 SCORING ทะเบียนข้อมูลที่ต้องเฝ้าระวัง 2 มิติ (หรือตารางเมทริกส์ระดับความเสี่ยง)

ที่	โอกาส/ความเสี่ยงการทุจริต	ระดับความจำเป็นของการเฝ้าระวัง			ระดับความรุนแรงของผลกระทบ			ค่าความเสี่ยงรวม จำเป็น X รุนแรง
		3	2	1	3	2	1	

ตารางที่ 3.1 ระดับความจำเป็นของการเฝ้าระวัง

ที่	โอกาส/ความเสี่ยงการทุจริต	กิจกรรมหรือขั้นตอนหลัก		กิจกรรมหรือขั้นตอนรอง
		MUST		SHOULD
		3	2	1

ตารางที่ 3.2 ระดับความรุนแรงของผลกระทบตาม Balanced Scorecard

ขั้นตอนย่อยที่มีความเสี่ยงการทุจริต	1	2	3
ผู้มีส่วนได้เสีย รวมถึงหน่วยงานกำกับดูแล พันธมิตร ภาควิชาเครือข่าย		X	X
ผลกระทบทางการเงิน รายได้ลด รายจ่ายเพิ่ม		X	X
ผลกระทบต่อผู้ให้บริการ กลุ่มเป้าหมาย		X	X
ผลกระทบต่อกระบวนการภายใน	X	X	
กระทบด้านการเรียนรู้ องค์กรความรู้	X	X	

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินการควบคุมความเสี่ยง (Risk-Control Matrix Assessment)

ให้นำค่าความเสี่ยงรวม (จำเป็น X รุนแรง) จากตารางที่ 3 มาทำการประเมินการควบคุม การทุจริตว่าจะมีระดับการควบคุมความเสี่ยงการทุจริตอยู่ในระดับใด เมื่อเทียบกับคุณภาพการจัดการ (คุณภาพการจัดการ สอดส่อง เฝ้าระวังในงานปกติ) โดยเกณฑ์คุณภาพการจัดการจะแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ดี : จัดการได้ทันที ทุกครั้งที่เกิดความเสี่ยง ไม่กระทบถึงผู้ใช้บริการ/ผู้รับมอบผลงาน หน่วยงานไม่มีผลเสียหายทางการเงิน ไม่มีรายจ่ายเพิ่ม

พอใช้ : จัดการได้โดยส่วนใหญ่ มีบางครั้งยังจัดการไม่ได้ กระทบถึงผู้ใช้บริการ/ผู้รับมอบ ผลงาน หน่วยงานยอมรับได้ มีความเข้าใจ

อ่อน : จัดการไม่ได้ หรือได้เพียงส่วนน้อย การจัดการเพิ่มเกิดจากรายจ่าย มีผลกระทบถึง ผู้ใช้บริการ/ผู้รับมอบผลงานและยอมรับไม่ได้ ไม่มีความเข้าใจ

ตารางที่ 4 ประเมินการควบคุมความเสี่ยง

ที่	โอกาส/ความเสี่ยงการทุจริต	คุณภาพ การ จัดการ	ค่าประเมินการควบคุมความเสี่ยง การทุจริต		
			ค่าความ เสี่ยงระดับ ต่ำ	ค่าความ เสี่ยงระดับ ปานกลาง	ค่าความ เสี่ยง ระดับสูง
		ดี	ต่ำ 1 คะแนน	ค่อนข้างต่ำ 2 คะแนน	ปานกลาง 3 คะแนน
		พอใช้	ค่อนข้างต่ำ 4 คะแนน	ปานกลาง 5 คะแนน	ค่อนข้างสูง 6 คะแนน
		อ่อน	ปานกลาง 7 คะแนน	ค่อนข้างสูง 8 คะแนน	สูง 9 คะแนน

จากตารางที่ 4 ให้นำค่าความเสี่ยงรวม (จำเป็น X รุนแรง) จากตารางที่ 3 มาทำการประเมินการ ควบคุม ความเสี่ยงการทุจริต โดยการวิเคราะห์จากคุณภาพการจัดการ (ดี หรือ พอใช้ หรือ อ่อน)

ขั้นตอนที่ 5 แผนบริหารความเสี่ยง

ให้เลือกเหตุการณ์ที่มีความเสี่ยงสูงสุดจากการประเมินการควบคุมความเสี่ยง (Risk – Control Matrix Assessment) ในตารางที่ 4 ที่อยู่ในช่อง 3, 5, 6, 7, 8 หรือ 9 โดยเฉพาะช่องสูง (9) ควรเลือกมาทำแผนบริหารความเสี่ยงการทุจริตก่อนเป็นอันดับแรก

ตารางที่ 5 แผนบริหารความเสี่ยง

ที่	รูปแบบ/พฤติกรรมความเสี่ยงการทุจริต	มาตรการป้องกันการทุจริต

จากตารางที่ 5 พิจารณาเหตุการณ์ความเสี่ยงที่มีค่าความเสี่ยงการทุจริตสูงจากตารางที่ 4 มาจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงเพื่อป้องกันการทุจริต

ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำรายงานผลการเฝ้าระวังความเสี่ยง

เพื่อติดตามเฝ้าระวังเป็นการประเมินการบริหารความเสี่ยงการทุจริตในกิจกรรมตามแผน บริหารความเสี่ยงของขั้นตอนที่ 5 ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นการสร้างตะแกรงดัก เพื่อเป็นการยืนยันผลการป้องกันหรือแก้ไขปัญหา มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด โดยการแยกสถานการณ์เฝ้าระวังความเสี่ยงการทุจริตต่อไป ออกเป็น 3 สี ได้แก่ สีเขียว สีเหลือง สีแดง

ตารางที่ 6 ตารางจัดทำรายงานผลการเฝ้าระวังความเสี่ยง

ที่	กิจกรรม	เหตุการณ์ความเสี่ยงการทุจริต	สถานะความเสี่ยง		
			เขียว	เหลือง	แดง

จากตารางที่ 6 ให้รายงานสถานะของการเฝ้าระวังการทุจริตตามแผนบริหารความเสี่ยงในตารางที่ 5 ว่า อยู่ในสถานะความเสี่ยงระดับใดเพื่อพิจารณาทำกิจกรรมเพิ่มเติมกรณีอยู่ในข่ายที่ยังแก้ไขไม่ได้

สถานะสีเขียว : ไม่เกิดกรณีที่อยู่ในข่ายความเสี่ยง ยังไม่ต้องทำกิจกรรมเพิ่ม

สถานะสีเหลือง : เกิดกรณีที่อยู่ในข่ายความเสี่ยง แต่แก้ไขได้ทันที่วงที่ ตามมาตรการ / นโยบาย / โครงการ / กิจกรรมที่เตรียมไว้ แผนใช้ได้ผล ความเสี่ยงทุจริตลดลง ระดับความรุนแรง < 3

สถานะสีแดง : เกิดกรณีที่อยู่ในข่ายยังแก้ไขไม่ได้ควรมีมาตรการ / นโยบาย / โครงการ / กิจกรรม เพิ่มขึ้นแผนใช้ไม่ได้ผล ความเสี่ยงการทุจริตไม่ลดลงระดับความรุนแรง > 3

ขั้นตอนที่ 7 จัดทำระบบการบริหารความเสี่ยง

นำผลจากทะเบียนเฝ้าระวังความเสี่ยงการทุจริตจากรายที่ 6 ออกตามสถานะ 3 สถานะ ซึ่งในขั้นตอนที่ 7 สถานะความเสี่ยงการทุจริตที่อยู่ในข่ายที่ยังแก้ไขไม่ได้ จะต้องมีกิจกรรมหรือมาตรการอะไรเพิ่มเติมต่อไป โดยแยกสถานะเพื่อทำระบบบริหารความเสี่ยงออกเป็น ดังนี้

1. เกินกว่าการยอมรับ (สถานะสีแดง Red) ควรมีกิจกรรมเพิ่มเติม
2. เกิดขึ้นแล้วแต่ยอมรับได้ ควรมีกิจกรรมเพิ่มเติม (สถานะสีเหลือง Yellow)
3. ยังไม่เกิดเฝ้าระวังต่อเนื่อง (สถานะสีเขียว Green)

ตารางที่ 7 ตารางจัดทำระบบความเสี่ยง 7.1 (สถานะสีแดง Red) เกินกว่าการยอมรับ ควรมีกิจกรรมเพิ่มเติม

1. สถานะสีแดง เกินกว่าการยอมรับ ควรมีกิจกรรมเพิ่มเติม

กิจกรรม	มาตรการ/นโยบาย/โครงการ/กิจกรรม เพิ่มเติม

2. สถานะสีเหลือง เกิดขึ้นแล้วแต่ยอมรับได้ ควรมีกิจกรรมเพิ่มเติม

กิจกรรม	มาตรการ/นโยบาย/โครงการ/กิจกรรม เพิ่มเติม

3. สถานะสีเขียว ยังไม่เกิด เฝ้าระวังต่อเนื่อง

กิจกรรม	มาตรการ/นโยบาย/โครงการ/กิจกรรม เพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 8 การจัดทำรายงานการบริหารความเสี่ยง

เป็นการจัดทำรายงานสรุปให้เห็นในภาพรวมว่ามีผลการบริหารความเสี่ยงการทุจริตตามขั้นตอนที่ 7 ของแต่ละสถานะ (สี) อย่างไร เพื่อเป็นเครื่องมือในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล

ตารางที่ 8 รายงานการบริหารความเสี่ยง

ที่	สถานะความเสี่ยง		
	เขียว	เหลือง	แดง

ขั้นตอนที่ 9 การรายงานผลการดำเนินงานตามแผนบริหารความเสี่ยง

เป็นการจัดทำแบบรายงานผลการดำเนินงานตามแผนบริหารความเสี่ยงการทุจริตหรือ สถานะแผนความเสี่ยงการทุจริต ตารางที่ 8 ต่อผู้บริหารของหน่วยงาน ซึ่งระยะเวลาของการรายงานผลขึ้นอยู่กับหน่วยงาน เช่น รายงานทุกเดือน ทุกไตรมาส ซึ่งแบบในการรายงาน ตามตารางที่ 9 และตารางที่ 10 สามารถปรับได้ตามความเหมาะสมของหน่วยงาน

ตารางที่ 9 แบบรายงานผลการดำเนินงานตามแผนบริหารความเสี่ยง

แบบรายงานสถานะแผนบริหารความเสี่ยงการทุจริต ณ วันที่..... หน่วยงานที่ประเมิน.....	
ชื่อแผนบริหารความเสี่ยง	
เหตุการณ์ความเสี่ยง	
สถานการณ์ดำเนินการจัดการความเสี่ยง	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ เผื่อระวัง และติดตามต่อเนื่อง ☐ เริ่มดำเนินการไปบ้าง แต่ยังไม่ครบถ้วน ☐ ต้องการปรับปรุงแผนบริหารความเสี่ยงใหม่ให้เหมาะสม ☐ เหตุผลอื่น (โปรดระบุ).....
ผลการดำเนินงาน	

ตารางที่ 10 ตารางเสนอขอปรับปรุงแผนบริหารความเสี่ยงการทุจริตระหว่างปี (ทดแทนแผนเดิม)

หน่วยงานที่เสนอขอ.....		
วันที่เสนอขอ.....		
ชื่อแผนบริหารความเสี่ยงเดิม		
ชื่อแผนบริหารความเสี่ยงใหม่		
ผู้รับผิดชอบหลัก		
ผู้รับผิดชอบรองที่เกี่ยวข้อง		
เหตุผลในการเปลี่ยนแปลง	1. 2. 3.	
ประเด็นความเสี่ยงหลัก	เดิม	ใหม่

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. (2561). *คู่มือแนวทางประเมินความเสี่ยงการทุจริต (FRAs : Fraud Risk - Assessments)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ.